

Konferencja naukowa „*Profesor dr Czesław Gerwel jako człowiek i naukowiec*”

W dniu 9 października 2009 r., w Sali Posiedzeń Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk przy ul. Seweryna Mielżyńskiego 27/29 w Poznaniu odbyła się konferencja naukowa pt. „*Profesor dr Czesław Gerwel jako człowiek i naukowiec*”. Konferencja zorganizowana w 100. rocznicę urodzin Profesora, upamiętniała Jego dokonania, jako skromnego patrioty i wybitnego twórcy parazytologii lekarskiej w Polsce.

Konferencja została zorganizowana przez Komitet Parazytologii Polskiej Akademii Nauk przy aktywnej współpracy Oddziału Poznańskiego Polskiego Towarzystwa Parazytologicznego, Katedry i Zakładu Biologii i Parazytologii Lekarskiej Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, Komisji Medycyny Doświadczalnej oraz Komisji Historii i Filozofii Medycyny Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Honorowy patronat nad konferencją objął prof. dr hab. Jacek Wysocki – Rektor Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu. Gośćmi honorowymi konferencji byli przedstawiciele najbliższej rodziny Pana Profesora Czesława Gerwela.

Konferencja obejmowała dwie sesje, z których pierwsza miała charakter wspomnieniowy i przybliżała uczestnikom dokonania Pana Profesora, natomiast druga obejmowała referaty naukowe o charakterze przeglądowym poświęcone dziedzinom parazytologii lekarskiej, którymi aktywnie zajmował się Profesor Czesław Gerwel. W konferencji wzięło udział 70 osób, przede wszystkim dawnych uczniów i wychowanków Pana Profesora, a dzisiaj wybitnych specjalistów w swoich dziedzinach.

Powitania uczestników i otwarcia konferencji dokonała Przewodnicząca Komitetu Organizacyjnego – prof. dr hab. Anna C. Majewska, wiceprzewodnicząca Oddziału Poznańskiego PTP oraz kierownik Katedry i Zakładu Biologii i Parazytologii Lekarskiej tj. jednostki naukowej, którą przez wiele lat kierował Profesor Cz. Gerwel. Następnie prof. dr hab. Jerzy Wójtowicz jako przedstawiciel

JM Rektora Uniwersytetu Medycznego im. K. Marcinkowskiego w Poznaniu powitał zebranych i otworzył obrady pierwszej sesji.

Sesji pierwszej przewodniczyli profesorowie: Roman Meissner oraz Piotr Kurnatowski. Głównym referatem tej sesji było wystąpienie prof. dr hab. Wandy Kocięckiej, która w referacie pt. „*Profesor Czesław Gerwel w pamięci społeczności akademickiej, jako człowiek i twórca parazytologii lekarskiej w Polsce*” w słowach pełnych ekspresji przybliżyła sylwetkę Profesora Cz. Gerwela, Jego pełną poświęcenia postawę studenta, naukowca i żołnierza w czasie II Wojny Światowej, tragiczne koleje losu okresu powojennego, wspaniałego nauczyciela i wychowawcy wielu pokoleń studentów, a także niestrudzonego i pełnego wiary organizatora nowoczesnych parazytologicznych jednostek naukowych w kraju. To z inicjatywy Pana Profesora Cz. Gerwela powstała już w 1953 r. w Poznaniu pierwsza w Polsce Wojewódzka Specjalistyczna Poradnia Chorób Pasożytniczych, która była wzorem dla następnych, podobnych placówek w naszym kraju. Dalszym etapem Jego działań było utworzenie w 1961 r. placówki klinicznej – Oddziału Chorób Pasożytniczych Akademii Medycznej w Poznaniu, która wkrótce została przekształcona w samodzielną Klinikę Chorób Pasożytniczych.

Profesor Cz. Gerwel był członkiem Komitetu Parazytologii PAN i członkiem Rady Naukowej Zakładu Parazytologii PAN; w latach 1956–1958 pełnił funkcję Prezesa Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Parazytologicznego; był członkiem zwyczajnym i tytularnym Międzynarodowego Towarzystwa Hydatologicznego; w latach 60. XX w. działał przez okres 2 kadencji (10 lat) jako ekspert WHO w zakresie parazytologii; czynnie współpracował z Komitetem Redakcyjnym *Acta Parasitologica Polonica* (wydawnictwo PAN) oraz z Komitetem Redakcyjnym *Wiadomości Parazytologicznych*.

Od 1964 r. w ramach współpracy polsko-amerykańskiej w zakresie włośnicy (grant badawczy uzy-

skany w CDC, U. S. Public Health Service, Atlanta, GA, USA) reprezentował stronę polską i był odpowiedzialny za realizowanie programu nowatorskiego w skali kraju i świata, który obejmował badania prowadzone w zespołach wielospecjalistycznych na terenie naszego kraju. Program obejmował opracowanie: epidemiologii i rezerwuarów zwierzęcych *Trichinella*; dróg transmisji, patogenezę i patologii klinicznej; oceny obrazu i przebiegu włośnicy u ludzi; zjawisk immunologicznych oraz diagnostyki współczesnej i metod leczenia włośnicy. W efekcie prowadzonych badań, w latach 1964–1974 ukazało się 109 prac naukowych z zakresu epidemiologii i biologii włośnia krętego, immunologii oraz aspektów klinicznych i biochemicznych. W ciągu następnych lat zgromadzone materiały naukowo-badawcze i ciągłość obserwacji stały się podstawą 5 rozpraw doktorskich i 2 habilitacyjnych na temat włośnicy.

Po referacie prof. dr hab. W. Kocięckiej uczestnicy konferencji wysłuchali recitalu prof. Andrzeja Tatarskiego, wykładowcy Akademii Muzycznej im. I. J. Paderewskiego w Poznaniu, który zaprezentował m.in. utwory Fryderyka Chopina oraz Ignacego J. Paderewskiego.

Pierwszą sesję zakończyły wypowiedzi Uczniów Profesora i zaproszonych Gości, którzy we wzruszających słowach, wypowiedziach poważnych, jak i pełnych humoru ukazali zebranym Profesora, jako człowieka prawego, patriotę, wymagającego lecz sprawiedliwego nauczyciela, któremu tak wiele zawdzięczają.

Drugiej sesji przewodniczyli prof. dr hab. Stanisław Nowak oraz dr Andrzej Nowosad.

W pierwszym referacie pt. „*Dur wysypkowy w Polsce w ciągu XX wieku*”, dr med. Hubert Rokossowski przedstawił historię badań nad tą chorobą na przestrzeni wieków. Omówił historię istotnych odkryć: wykazanie w 1909 r., iż postać duru wysypkowego epidemicznego jest przenoszona przez wesz odzieżową; odkrycie w 1910 r. czynnika chorobotwórczego i jego nazwanie w 1916 r. jako *Rickettsia prowazekii*; a w końcu istotny udział w światowych badaniach polskiego uczonego – profesora Rudolfa Weigla, który był twórcą pierwszej szczepionki przeciwko durowi wysypkowemu. Dr H. Rokossowski przybliżył zebranym aktualne informacje na temat wybranych cech epidemiologicznych: rezerwuaru czynnika etiologicznego, źródła zakażenia, dróg szerzenia, wrót zakażenia, okresu wylęgania oraz odporności populacji. Przekazał również dane historyczne i aktualne o zachorowaniach na dur wysypkowy w Polsce. Stwierdził, że

od roku 1957 obserwowano systematyczny spadek zapadalności i umieralności na dur wysypkowy w Polsce trwający do końca XX wieku, a od 1979 r. pojawiają się w Polsce jedynie sporadyczne zachorowania. Świadczy to o dokonanej eliminacji epidemicznego duru wysypkowego w Polsce. Jednak aktualnie obok sporadycznych przypadków nawrotu choroby nowym zagrożeniem stają się przypadki importowanego duru wysypkowego z terenów endemicznych licznie odwiedzanych przez turystów.

W kolejnym referacie pt. „*Współczesne aspekty epidemiologii i patologii klinicznej włośnicy*”, prof. dr hab. W. Kocięcka przedstawiła główne kierunki rozwoju wiedzy na temat włośnia krętego i włośnicy w ciągu ostatniego 50-lecia. Autorka omówiła aktualne dane o taksonomii rodzaju *Trichinella*, wyjaśniła różnice dotyczące kręgów żywicielskich i dróg krążenia różnych gatunków pasożyta w odmiennych strefach klimatycznych (umiarkowanej, arktycznej i tropikalnej) oraz przytoczyła najnowsze dane epidemiologiczne zarówno ze świata, jak również z Polski, przy czym zwróciła uwagę na nowe implikacje epidemiologiczne związane z zarażeniem zwierząt roślinożernych. Przedstawiła również czynniki warunkujące charakter i przebieg epidemii włośnicy u ludzi oraz podkreśliła znaczenie tzw. „index-case”, czyli pierwszego chorego, od którego zależy zarówno wczesne wykrycie i zlikwidowanie źródeł zarażenia, jak i podjęcie wczesnych działań zapobiegających i terapeutycznych u osób, które konsumowały mięso z tego samego źródła. Pomińnięcie znaczenia „index-case” może doprowadzić do pełnego i często groźnego w skutkach rozwoju epidemii włośnicy.

Profesor W. Kocięcka omówiła także patologię kliniczną włośnicy, która jest sumą zjawisk parazytologicznych, immunopatologicznych, zmian patomorfologicznych tkanek i narządów oraz zaburzeń metabolicznych i biochemicznych ściśle związanych z rozwojem dwóch generacji *Trichinella*. Autorka podkreśliła znaczenie stichosomu *Trichinella*, który jest źródłem materiału antygenowego (E/S) indukującego odczyn obronny żywiciela w większym stopniu niż antygen powierzchniowy. Zwróciła przy tym uwagę, że przy pomocy technik molekularnych zidentyfikowano antygeny E/S *Trichinella*, z których glikoproteina P49 jest najbardziej wartościowym i swoistym antygenem w immunodiagnostyce włośnicy (ELISA), który może być wykorzystany do produkcji szczepionek.

W dalszej części swojego wystąpienia profesor W. Kocięcka zreferowała czynniki patologiczne

i ich znaczenie w patomechanizmie zmian fazy jelitowej i mięśniowej włośnicy:

- udział komórek odczynu zapalnego w indukowaniu odczynu komórkowego i humoralnego;

- zasadniczą rolę limfocytów T we wczesnej odpowiedzi żywiciela i w późniejszej patologii narządowej;

- znaczenie i rolę wybranych cytokin w patomechanizmie zmian we włośnicy;

- interakcje pomiędzy wymienionymi czynnikami i żywicielem w różnych okresach inwazji.

Ponadto, autorka podkreśliła znaczenie w badaniach klinicznych prawidłowej oceny histopatologicznej tkanek uzyskanych w biopsji jelita cienkiego oraz omówiła kluczowe problemy w zakresie badań inwazji mięśniowej *Trichinella*, jak np.: transformację bazofilną komórek mięśni; powstawanie i strukturę torebki wokół larwy; angiogenezę wokół komórki zajętej przez larwę; nurse-cell-larva complex oraz badania nad czynnikami biorącymi udział w aktywowaniu komórek satelitarnych. Przybliżyła zebranym patomechanizm powstawania gorączki, bólów mięśni i wynaczynień oraz przedstawiła pozostałe charakterystyczne objawy w przebiegu włośnicy.

W ostatniej części swojego wystąpienia profesor W. Kocięcka zwróciła uwagę zebranych na znaczenie badań biochemicznych w ocenie patomechanizmu zaburzeń we włośnicy doświadczalnej oraz na problem patologii późnego okresu włośnicy i następstw. Kończąc referat profesor W. Kocięcka podkreśliła, iż współczesne wielokierunkowe badania nad włośniem krętym i włośnicą sprowadzają się do zapobiegania inwazji *Trichinella* i jej następstwom, służąc ochronie zdrowia publicznego.

Referatem kończącym sesję było wystąpienie prof. dr hab. Anny C. Majewskiej pt. „*Parazytologia w archeologii*”. W swoim referacie autorka przybliżyła zebranych stosunkowo młodą dziedzinę wiedzy interdyscyplinarnej – archeoparazytologię. Prof. A. C. Majewska omówiła historię badań, zwróciła słuchaczom uwagę na zróżnicowanie materiału badawczego oraz przedstawiła ciekawsze odkrycia naukowe. Przytoczyła również wyniki swoich badań prowadzonych w Poznaniu we współpracy z archeologami Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. W swoim wystąpieniu prof. A. C. Majewska odnosząc się do przedstawionych wyników badań światowych stwierdziła, iż dzięki zastosowanym w badaniach technikom mikroskopowym, molekularnym i immunologicznym mamy możliwość uzupełnić swoją wiedzę na temat zwyczajów historycznych populacji ludzkich, uzyskać dane precyzujące kierunki rozwoju ewolucyjnego pasożytów oraz prześledzić historyczne procesy adaptacji populacji żywicieli i pasożytów.

W podsumowaniu konferencji profesor A. C. Majewska podziękowała wszystkim autorom referatów za interesujące i ciekawe wystąpienia oraz całemu audytorium za aktywny udział w dyskusji zarówno podczas sesji, jak i w czasie przerw. Po zakończeniu konferencji dyskusje uczestników toczyły się dalej w atmosferze mniej formalnej, w kulisach.

*Dr Piotr Nowosad
Katedra i Zakład Biologii i Parazytologii
Lekarskiej,
Uniwersytet Medyczny w Poznaniu*